

УДК 378:001.895(438)

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6\(14\)-298-311](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-6(14)-298-311)

Корнійчук Михайло Валерійович аспірант Житомирського державного університету Імені Івана Франка, Житомирський державний університет Імені Івана Франка, м. Житомир, тел.: (041) 2 43-14-17, <https://orcid.org/0000-0002-6051-4690>

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМАЛІЗАЦІЇ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

Анотація. У статті досліджено громадську участь як системоутворюючий чинник формалізації та удосконалення управління університетською освітою в Польщі впродовж періоду з 1990 до 2025 року. Увагу зосереджено на еволюції моделі управління: від централізованої адміністративно-планової до децентралізованої державно-громадської, яка базується на принципах автономії університетів, академічної свободи, інституційної відкритості та залучення всіх зацікавлених сторін. Зазначено, що демократичні перетворення, започатковані після 1989 року, стали передумовою для реформи системи вищої освіти, яка включала розширення прав університетського самоврядування, формування нових суб'єктів у освітньому просторі, розвиток механізмів зворотного зв'язку між університетами і громадянським суспільством. Детально проаналізовано ключові нормативно-правові акти, зокрема закони Польщі «Про вищу освіту» 1990 і 2005 років, а також «Про вищу освіту і науку» 2018 року («Конституція для науки»), які заклали правові підвалини залучення громадськості до управління закладами вищої освіти. Розкрито роль студентського самоврядування, Парламенту студентів Республіки Польща, професійних асоціацій, роботодавців та органів місцевого самоврядування у формуванні освітньої політики. Показано, що польська модель передбачає не лише участь громадськості в дорадчих процесах, а й її формальне представництво в наглядових, акредитаційних, стратегічних органах. Окрему увагу приділено діяльності KRASP як прикладу впливового об'єднання академічної спільноти, що бере участь у підготовці законодавчих ініціатив та експертизі освітніх реформ. Значне місце у дослідженні посідає аналіз участі Польщі в Болонському процесі, адаптації європейських стандартів якості освіти, впровадження Національної рамки кваліфікацій, трирівневої системи підготовки та кредитно-модульного оцінювання. Підкреслено, що саме завдяки співпраці держави, університетів і громадських

структур були успішно реалізовані ключові етапи трансформації системи вищої освіти. Описано механізми представництва громадськості у внутрішньому управлінні університетами: створення університетських рад, участь студентів у сенатах і вчених радах, делегування представників роботодавців до акредитаційних структур. Аналізується приклад протестного руху проти первинного варіанту Закону 2.0 у 2018 році як вияв дієвості громадського впливу на політику. Аргументовано, що громадськість відіграє активну роль у формуванні стратегій університетів, реалізації інновацій, підвищенні якості освіти та забезпеченні прозорості управлінських процесів. Зроблено висновок, що польська система університетської освіти стала моделлю поєднання демократичних традицій, академічної автономії та соціальної відповідальності.

Ключові слова: громадська участь, університетська освіта, автономія, державно-громадське управління, Болонський процес, студентське самоврядування, польські університети.

Korniichuk Mykhailo Valeriiovych PhD student at Ivan Franko Zhytomyr State University, Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, tel.: +38 (041) 2 43-14-17, <https://orcid.org/0000-0002-6051-4690>

CIVIC PARTICIPATION AS A FACTOR IN THE FORMALIZATION AND IMPROVEMENT OF THE GOVERNANCE OF THE EDUCATION SYSTEM IN POLAND

Abstract. The article examines civic participation as a systemic factor in the formalization and improvement of governance in Poland's university education from the 1990s to 2024–2025. The focus is on the evolution of the governance model—from a centralized administrative-planned structure to a decentralized state-public model based on the principles of university autonomy, academic freedom, institutional openness, and stakeholder engagement. It is noted that the democratic transformations initiated after 1989 laid the groundwork for higher education reform, which included the expansion of university self-governance rights, the emergence of new actors in the educational space, and the development of feedback mechanisms between universities and civil society. Key legal acts are analyzed in detail, particularly the Higher Education Acts of 1990 and 2005, as well as the 2018 Law on Higher Education and Science (“Constitution for Science”), which provided a legal foundation for public involvement in the governance of higher education institutions. The article reveals the role of student self-governance, the Parliament of Students of the Republic of Poland, professional associations, employers, and local governments in shaping education policy. It is shown that the Polish model provides not only for advisory participation of the public but also for its formal

representation in supervisory, accreditation, and strategic bodies. Particular attention is given to the activities of KRASP as an influential association of the academic community involved in drafting legislative initiatives and assessing educational reforms. The study also highlights Poland's participation in the Bologna Process, the adaptation of European quality standards, the implementation of the National Qualifications Framework, the three-cycle degree structure, and the credit-modular system. It is emphasized that these key stages of transformation in higher education were successfully implemented due to the cooperation of the state, universities, and civil society organizations. The article describes mechanisms of public representation in internal university governance, such as university councils, student participation in senates and academic councils, and the delegation of employer representatives to accreditation bodies. The 2018 protest movement against the initial draft of Law 2.0 is analyzed as an example of the public's effective influence on policymaking. The article argues that civil society plays an active role in developing university strategies, implementing innovations, improving education quality, and ensuring transparency in governance processes. It concludes that Poland's university education system has become a model that combines democratic traditions, academic autonomy, and social responsibility.

Keywords: civic participation, university education, autonomy, state-public governance, Bologna Process, student self-governance, Polish universities.

Постановка проблеми. Розвиток сучасних європейських систем вищої освіти супроводжується посиленням ролі громадськості в управлінні університетами, що зумовлено загальними тенденціями демократизації, децентралізації та зростання вимог до прозорості ухвалення рішень. Університет не розглядається винятково як автономна академічна структура – він стає осередком взаємодії з громадянським суспільством, ринком праці, місцевими громадами та державними інституціями. Особливої уваги заслуговує польський досвід, який упродовж останніх трьох десятиліть продемонстрував перехід від централізованої моделі до державно-громадської форми управління системою університетської освіти. Саме громадська участь, інституалізована через механізми самоврядування, акредитаційні органи, представництво студентства й роботодавців, стала основою для гнучкого й ефективного керування вищою освітою в умовах постсоціалістичних трансформацій.

Водночас, у науковому дискурсі ще не повною мірою узагальнено, як саме відбувався цей процес формалізації громадської участі, які етапи він проходив, які інститути його забезпечували та які виклики з'являлися при реалізації концепції державно-громадського управління. Питання впливу громадських організацій, професійних об'єднань, студентських рухів та

зовнішніх стейкхолдерів на стратегічні та академічні рішення у польських університетах набуває дедалі більшого значення в умовах європейської інтеграції та глобальної конкуренції знань. Досвід Польщі може бути прикладом для країн, що прагнуть модернізувати систему вищої освіти на основі принципів демократії, участі, автономії та відповідальності перед суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика участі громадськості в управлінні системою вищої освіти, зокрема університетами, активно розглядається у працях українських і польських дослідників. У вітчизняному академічному середовищі значну увагу питанням модернізації управління освітою в контексті європейської інтеграції приділили Ю. Грищук, І. Голуб, В. Луговий, В. Бахрушин, Т. Фінікова, Л. Литвинова та ін. У їхніх роботах висвітлюються питання автономії університетів, запозичення польського досвіду реформування, розбудови акредитаційних органів, а також загальні напрями демократизації освітньої політики. У польському контексті концептуальні засади реформування вищої освіти, включаючи принципи державно-громадського управління, розробляли такі автори, як M. Kwiek, Z. Marciniak, J. Woźnicki, A. Smolalski, S. Sławiński, J. Pawłowski, K. Siwiński, а також інституції – KRASP, Polska Komisja Akredytacyjna, Parlament Studentów RP.

Попри суттєвий внесок згаданих авторів та інституцій, окремі аспекти залишаються недостатньо опрацьованими. Передусім йдеться про систематизацію форм громадської участі у постсоціалістичних трансформаціях університетської освіти, оцінку ефективності представницьких органів у системі управління, а також проаналізовану в динаміці роль студентських, професійних та роботодавчих структур у формуванні освітньої політики. Недостатньо розкритими також є механізми балансу між академічною автономією та суспільним контролем у польських університетах у контексті правової формалізації взаємодії з громадянським суспільством.

Мета статті – дослідження механізмів громадської участі в управлінні системою університетської освіти Польщі, аналіз етапів її формалізації та визначення ключових інституційних інструментів, що забезпечили ефективну взаємодію між державою, академічною спільнотою та громадськістю. Також важливим є з'ясування впливу громадської участі на якість управлінських рішень, академічну автономію та модернізаційні процеси у вищій освіті Польщі в період з 1990-х років до сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Громадська участь відіграє ключову роль у формалізації та удосконаленні управління системою університетської освіти. Залучення широкого кола стейкхолдерів – студентства, викладачів, роботодавців, громадських організацій та інших неурядових структур – сприяє тому,

що ухвалення рішень у сфері вищої освіти стає прозорішим, враховує потреби суспільства та відповідає сучасним викликам. Досвід Польщі демонструє еволюцію від централізованої моделі керування університетами до децентралізованої системи державно-громадського управління, де громадськість активно впливає на формування освітньої політики і практики.

Особливо показовими є трансформації після 1989 року – періоду демократизації, що ознаменувався поверненням автономії університетам, масовим зростанням числа студентів та впровадженням європейських стандартів якості освіти. Після падіння авторитарного режиму в Польщі розпочалася масштабна реформа освітньої системи. Прийняття закону «Про вищу освіту» 1990 року забезпечило університетам суттєву автономію, скасувало жорсткі обмеження на прийом студентів і відкрило доступ до університетської освіти ширшому загалу [1, с.75].

Вища освіта стала розглядатися як суспільне благо, розвиток якого залежить від активної участі самого суспільства. В цей період виникають нові суб'єкти освітнього простору: приватні заклади вищої освіти (їхня кількість стрімко зросла від поодиноких випадків на початку 1990-х до понад 300 у середині 2010-х років) [2, с.28], професійні асоціації та студентські об'єднання, що долучаються до розбудови системи освіти. Зросла роль академічного самоврядування – університети отримали право самостійно формувати навчальні програми, обирати керівні органи, розпоряджатися фінансами у межах наданих повноважень. Ця децентралізація стала передумовою для активнішого залучення громадськості до управління, заклавши фундамент державно-громадської моделі керівництва освітньою галуззю. Утім, перші спроби всеосяжного реформування управління університетською освітою виявили низку проблем, пов'язаних із недостатнім урахуванням думки основних зацікавлених сторін.

Польські експерти зауважували, що розробка нових законопроектів у 1990-х – на початку 2000-х відбувалася у вузькому колі чиновників та професорів, без належної участі інших груп – держави як головного джерела фінансування здобувачів вищої освіти, їх батьків та роботодавців. Брак такого широкого суспільного обговорення призвів до затримки з ухваленням нової редакції базового закону про вищу освіту: новий Закон Польщі «Про вищу освіту» був прийнятий у 2005 році. Відсутність стратегічного бачення ролі університетів у суспільстві та діалогу з громадянами гальмувала реформування галузі [2, с. 28-29]. Цей досвід засвідчив необхідність відкритого підходу – залучення до дискусії усіх, кого стосуються рішення в сфері освіти, аби реформи були системними і підтримувалися академічною спільнотою та суспільством.

Прийняття Закону 2005 року [3] стало поворотним моментом у формалізації демократичного управління польськими університетами. У новому законодавстві було закріплено принципи автономії закладів вищої освіти та партнерства з суспільством. Відповідно до цього закону, польська система вищої освіти стала відкритою децентралізованою системою самоврядування із залученням громадськості. Автономія університетів була формально визначена: навчальні заклади отримали право самостійно діяти в усіх сферах, керуючись свободою викладання й наукових досліджень, виконувати суспільну місію поширення знань, інтегруючись при цьому в державну систему освіти і науки. Важливим аспектом стало узаконення співпраці університетів з економічним сектором – відтепер ЗВО зобов'язані передавати результати наукових досліджень у реальний сектор, впроваджувати інновації та підтримувати підприємницькі ініціативи в академічному середовищі. Держава зі свого боку погодилася не втручатися безпідставно в діяльність університетів: органи влади могли порушувати питання щодо закладів вищої освіти лише у випадках, передбачених законом.

Таким чином, було формально оформлено розмежування повноважень: університети отримали самостійність, а громадські структури – можливість впливати на освітні процеси через партнерство та контроль. Знаменно, що 2005 року до складу системи управління були інтегровані представницькі органи академічної спільноти, які отримали реальні важелі впливу. Зокрема, законодавчо визнано статус Конференції ректорів закладів вищої освіти (KRASP) та Вищої ради шкільництва (рад консультативного характеру, що об'єднувала представників університетів) [4]. Їм надали право вето на нормативні акти й рішення уряду, які безпосередньо стосуються змісту та організації навчального процесу.

Це безпрецедентний крок, що формалізував участь академічної громади у виробленні політики: відтепер жодна істотна зміна в сфері вищої освіти не могла бути запроваджена без згоди університетського співтовариства. Такий державно-громадський механізм забезпечив баланс між автономією ЗВО та відповідальністю держави за якість освіти. Університети, здобувши реальні права самоврядування, стали більш відповідальними перед суспільством, адже і самі члени цього суспільства (через органи на кшталт рад і конференцій) отримали інструменти контролю та впливу. Розширення прав автономії та включення громадськості в управління позитивно позначилися на розвитку польських університетів. Протягом перших років після реформ кількість здобувачів вищої освіти зросла втричі, що відображає підвищення доступності та привабливості вищої освіти для населення [5].

Університети активно модернізували матеріально-технічну базу – було оновлено обладнання, збудовано нові навчальні корпуси і лабораторії,

відкрито нові факультети та спеціальності, впроваджено сучасні гнучкі форми навчання. Ці досягнення стали можливими навіть за умов обмеженого державного фінансування, завдяки ефективнішому менеджменту та ініціативності керівників закладів. Автономне управління спонукало університетські адміністрації шукати додаткові ресурси, співпрацювати з бізнесом і місцевою владою, брати участь у грантових програмах. Відбулися зміни і у свідомості кадрового складу: професорсько-викладацький персонал поступово адаптувався до нових вимог часу, зрозумівши необхідність підвищувати якість викладання, займатися науковими дослідженнями, реагувати на потреби студентів та ринку праці [1; 2]. Отже, залучення громадського сегменту і надання прав самоврядування стимулювали позитивні кількісні та якісні зрушення у системі університетської освіти Польщі.

Інтеграція Польщі до загальноєвропейського освітнього простору додала імпульсу формалізації управлінських процесів за участю всіх зацікавлених сторін. Після вступу до Болонського процесу [6] (Польща приєдналася 1999 року) країна взяла курс на приведення структури і стандартів вищої освіти у відповідність до європейських вимог. Цей процес вимагав тісної співпраці між державними органами, університетами та громадськістю. Для переходу на дворівневу систему (бакалавр–магістр) та впровадження Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ECTS) необхідно було узгодити дії сотень закладів. Завдяки автономії університети мали свободу впроваджувати нові стандарти у власному темпі, проте уряд та національні агентства забезпечили координацію та методичну підтримку. В країні проводилися численні Болонські семінари, зустрічі експертів, публікації, спрямовані на роз'яснення суті реформ і залучення академічної спільноти до їх реалізації.

Така широка комунікація допомогла подолати опір змінам і виробити спільне розуміння нової філософії освіти, основаної на результатах навчання. В самому Болонському процесі значна роль відводилася студентству як партнерам по реформі – гасло «студенти – повноправні учасники освітнього процесу» втілювалося й на національному рівні. Польська студентська спільнота через свої організації (зокрема, Парламент студентів Республіки Польща [7]) долучалася до обговорення нововведень, як-от впровадження додатка до диплома європейського зразка чи забезпечення мобільності студентів.

До середини 2000-х років більшість елементів Болонської реформи були впроваджені: формально запроваджено трьохциклову структуру «бакалавр–магістр–доктор», обов'язкову видачу додатка до диплома та систему кредитів ECTS у всіх ЗВО [8]. Це стало можливим завдяки тому, що університети і держава спільно працювали над нормативною базою та практичними кроками,

а громадські та студентські організації підтримували ці зміни, роз'яснюючи їхню користь для молоді та ринку праці.

Одним з найважливіших досягнень формалізації освітніх стандартів стало впровадження Національної рамки кваліфікацій (НРК) для вищої освіти. Цей інструмент, розроблений у руслі Болонського процесу і затверджений законодавчо 2011 року, покликаний чітко визначити очікувані результати навчання на кожному кваліфікаційному рівні та полегшити визнання дипломів [9, с.12]. Процес підготовки НРК сам по собі став прикладом ефективної співпраці держави і громадськості: робочі групи з-поміж досвідчених науковців та експертів розробляли проекти опису результатів навчання для різних спеціальностей, які згодом були винесені на широке обговорення і затверджені як державний стандарт.

Університетам була надана значна академічна свобода у формуванні освітніх програм за принципами НРК, тобто орієнтуючись на компетентнісний результат, а не лише на перелік дисциплін. Це вимагало перегляду сотень навчальних планів, що стало можливим за активної участі викладачів та роботодавців, котрі спільно визначали, які знання і навички потребує сучасний випускник.

Протягом десятиліття (близько 2010–2020 рр.) тривала культурна трансформація в університетах: від традиційного змістового підходу до результативно орієнтованого. Регулярні семінари, тренінги та публікації для академічної спільноти висвітлювали переваги нового підходу, що сприяло його прийняттю. У підсумку, Національна рамка кваліфікацій стала формальним каркасом, який впорядкував управління якістю освіти: тепер і студенти, і роботодавці, і закордонні партнери можуть чітко зрозуміти рівень компетентностей випускників кожного ступеня. Це підвищило прозорість системи та підзвітність університетів перед суспільством у частині результатів їхньої діяльності.

Ключовою формою громадської участі у вдосконаленні управління стала інституціоналізація представництва студентів та інших зацікавлених груп у керівних органах. В кожному польському університеті діє виборний орган студентського самоврядування, представники якого входять до вченої ради (сенату) закладу. Це забезпечує врахування голосу студентства при ухваленні рішень щодо навчального процесу, внутрішніх правил, розподілу ресурсів тощо. На національному рівні інтереси молоді координує Парламент студентів Республіки Польща (PSRP) – загальнонаціональна студентська представницька структура, статус і повноваження якої визначені законом [7]. PSRP офіційно виступає партнером Міністерства освіти і науки: його делегати беруть участь у роботі дорадчих органів, парламентських комісій, надають експертні висновки до проєктів нормативних актів [10].

Зокрема, студентський парламент має право висловлювати позицію студентської спільноти щодо будь-яких законодавчих ініціатив у сфері вищої освіти, а також делегує чотирьох представників до Загальної ради науки і вищої освіти – колегіального органу, що виробляє рекомендації з освітньої політики [10]. Таким чином, студентство інтегровано в офіційну систему управління як повноправний учасник. Це не лише підвищує ефективність прийняття рішень (адже враховано реальний досвід навчання з погляду студентів), але й формує у молоді навички громадянської активності та співвідповідальності за функціонування університетів.

Крім студентів, у процесах управління польською університетською освітою беруть участь і інші неурядові структури та соціальні партнери. Одним з механізмів такого залучення є система забезпечення якості освіти. Польська акредитаційна комісія (Polska Komisja Akredytacyjna, PKA) – незалежний орган, що оцінює якість освітніх програм – у своєму складі передбачає представників студентів та роботодавців [4]. Зокрема, Голова Парламенту студентів входить до складу Комітету PKA за посадою, а від організацій роботодавців обираються уповноважені експерти.

Наявність у складі акредитаційного органу різних стейкхолдерів підвищує об'єктивність оцінювання і гарантує, що при ухваленні рішень враховуються як академічні стандарти, так і потреби ринку праці та студентів. Це приклад державно-громадського контролю якості: держава встановлює процедури акредитації, але до їх реалізації залучено громадськість, що додає прозорості й довіри до висновків PKA.

Іншим прикладом є діяльність Конференції ректорів (KRASP) – добровільного об'єднання керівників університетів, яке фактично виступає впливовою громадською організацією у сфері науки і освіти. Ще на початку 2000-х члени KRASP розробили концептуальні пропозиції реформування управління вищою освітою (описані у монографії (автор – Є. Возницький) «Модель громадської вищої школи та система управління нею»), які згодом були враховані при підготовці нової редакції закону [11]. Це показовий приклад того, як самоорганізована спільнота експертів і управлінців (по суті, НУО професійного спрямування) впливає на вдосконалення офіційної політики через аналіз і пропозиції. Так само і асоціації роботодавців національного рівня дедалі частіше взаємодіють з університетами, формулюючи запити щодо компетентностей випускників, беручи участь у формуванні професійних стандартів та освітніх програм.

Формалізацією цієї співпраці стали, зокрема, галузеві ради, що створюються при міністерстві чи окремих університетах для оновлення стандартів освіти за участю працедавців та інших зовнішніх експертів. Усе це свідчить про поступовий перехід від замкненої «академічно-бюрократичної»

моделі управління до відкритої мережевої моделі, де університет як соціальний інститут управляється спільно державою та громадянським суспільством.

Важливим каталізатором участі громадськості у формуванні освітньої політики стали суспільні рухи та акції протесту, які виникали у відповідь на ключові реформи. Особливо резонансним був випадок обговорення так званого «Закону 2.0» – нового Закону про вищу освіту і науку, що його представили у 2017–2018 роках (ініціатива відома під назвою «Конституція для науки») [12]. Проект закону передбачав значну реорганізацію управління університетами: пропонувалося створити наглядові ради університетів (ради закладу) із широкими повноваженнями, більшість членів яких мали становити особи з-поза академічного середовища – представники бізнесу або органів влади. Такі ради отримували б право визначати стратегію розвитку університету та навіть брати участь у призначенні ректора, що викликало занепокоєння щодо можливої втрати університетської автономії і «демократії» в управлінні. Проект також містив інші спірні норми (наприклад, щодо дострокового виходу на пенсію жінок-науковців), які розкритикували як академічна спільнота, так і правозахисники [13].

У червні 2018 року розгорнувся масовий студентський протест: у провідних університетах країни студенти та молоді науковці оголосили страйки, окуповуючи університетські приміщення з вимогою відкоригувати реформу [13]. Це були найбільш масштабні студентські виступи з часів 1989 року. Громадський тиск дав результат – влада пішла на поступки. Перед остаточним ухваленням закону до нього внесли понад сто поправок, які значно пом'якшили початкові пропозиції [14]. Зокрема, було вирішено, що університетські ради матимуть у своєму складі не менш ніж 50% зовнішніх членів (а не більшість, як планувалося спочатку), і вони лише надаватимуть рекомендації щодо стратегії вишу замість прямого затвердження. Право остаточного вибору ректора залишили виборчій колегії університету, а не зовнішній раді [14].

Таким чином, завдяки активній позиції громадськості реформу було збалансовано: з одного боку, новий закон усе ж впровадив елементи зовнішнього нагляду і стратегічного менеджменту через ради, але з іншого – зберіг фундамент академічного самоврядування. Цей випадок яскраво продемонстрував, що громадська участь – від експертних обговорень до акцій прямої дії – є дієвим механізмом коригування державної політики, забезпечення системи освіти від можливих ризиків та забезпечення її подальшого удосконалення на засадах консенсусу.

Станом на 2024–2025 роки система управління університетською освітою Польщі становить синергію автономії закладів та розвинених механізмів залучення громадськості. Університети діють на підставі оновленого

правового поля (Закон про вищу освіту і науку 2018 року та пов'язані акти), яке суттєво розширило їх самостійність у внутрішніх справах. ЗВО самі розробляють свої статuti, визначають структуру факультетів і інститутів, мають свободу відкривати нові освітні програми, розподіляти фінанси відповідно до власних стратегій [15]. Водночас у кожному університеті функціонує Наглядова рада (рада університету) – новий колегіальний орган, куди входять як зовнішні члени (представники суспільства, бізнесу, випускників, місцевої влади), так і делегати від університетської спільноти. Ця рада бере участь у стратегічному плануванні: оцінює і схвалює стратегію розвитку закладу, здійснює нагляд за фінансовими справами, може пропонувати кандидатури на посаду ректора.

Таким чином, в управління кожним університетом інституційно включено «голос зовнішнього середовища». Це сприяє тому, що університети більш тісно пов'язують свою діяльність з потребами регіону та країни, підзвітні не лише Міністерству, а й широкій громаді. Попри певні побоювання початкового етапу, нині ця модель сприймається як прогресивна: вона наближає Польщу до західноєвропейських зразків університетського управління, де наглядові ради – поширена практика для забезпечення відкритості та ефективності. Виборні органи університетського самоврядування (вчена рада, ректорат) продовжують виконувати ключові функції з академічного керівництва, але при цьому співпрацюють з радою університету, що представляє суспільство.

Одночасно діють загальнонаціональні платформи діалогу й контролю: згадана Загальна рада науки і вищої освіти, до складу якої входять представники різних груп (професори, студенти, роботодавці), та інші консультативні органи при Міністерстві. Вони обговорюють проєкти реформ, моніторять впровадження вже прийнятих новацій та генерують пропозиції щодо подальшого вдосконалення системи.

Актуальні теми станом на 2024–2025 роки, включають інтернаціоналізацію університетів, розширення участі молодих науковців в управлінні (планується введення їх представників до університетських рад), забезпечення академічної доброчесності та свободи викладання. Усі ці питання вирішуються з активним залученням громадських експертів та дискусій у фаховому середовищі, щоб напрацювати збалансовані рішення.

Польська університетська освіта сьогодні – це галузь, де управлінські рішення приймаються на основі діалогу між державою та суспільством. Громадська участь стала невід'ємним чинником її розвитку. Через різні форми – від формального представництва у радах і комісіях до громадських ініціатив і експертних висновків – забезпечується зворотний зв'язок між університетами та суспільством. Це дозволяє своєчасно виявляти проблеми, коригувати

політику, впроваджувати інновації, які користуються підтримкою академічної спільноти і громадян. Формалізація таких механізмів участі у вигляді законів, статутних норм та усталеної практики гарантує їхню стійкість і неперервність. Як наслідок, управління системою освіти Польщі стало більш системним, прозорим і ефективним. Досвід Польщі засвідчує: коли громадськість – від здобувачів вищої освіти до роботодавців – має реальні важелі впливу на освітню політику, університети розвиваються динамічніше, а якість освіти підвищується, що зрештою відповідає інтересам усього суспільства.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що громадська участь у Польщі еволюціонувала від декларативної до структурно й правово оформленої практики управління університетською освітою. Становлення державно-громадської моделі стало можливим завдяки цілеспрямованій трансформації законодавства, підкріпленій політичною волею та запитом з боку академічного й студентського середовища. Інституціоналізація громадського впливу через створення наглядових рад, представницьких органів (зокрема, KRASP та PSRP), акредитаційних комісій та консультативних рад при Міністерстві освіти, забезпечила багатоканальну участь зацікавлених сторін у формуванні освітньої політики.

Польський досвід демонструє, що ефективне управління університетами у XXI столітті неможливе без відкритості процедур, розширення прав самоврядування і сталого зворотного зв'язку з громадськістю. Впровадження демократичних механізмів участі сприяло підвищенню якості освіти, розвитку академічної автономії, розширенню доступу до вищої освіти та формуванню відповідального університетського менеджменту. Водночас протестні рухи (як у випадку з «Законом 2.0») стали важливим маркером зрілості громадянського суспільства, яке здатне ефективно відстоювати принципи академічної демократії та академічної свободи в умовах реформ.

Отже, громадська участь у Польщі стала не лише елементом демократичного ландшафту, а й повноцінним інструментом стратегічного управління освітньою системою. Вона функціонує як у межах формальних структур (ради університетів, національні органи), так і через експертні ініціативи, професійні об'єднання, студентські та роботодавчі асоціації. Польський приклад підтверджує: лише за умов партнерства держави та громадянського суспільства, коли університет виступає відкритою платформою суспільного діалогу, можливий сталий розвиток вищої освіти відповідно до сучасних глобальних стандартів.

Література:

1. Гришук Ю. Адаптація польського законодавства про вищу освіту до вимог Європейського Союзу. Освітологія. 2016. № 5. С. 75–79.
2. Голуб І. І. Польський досвід реформування системи вищої освіти у контексті європейської інтеграції. Український педагогічний журнал. 2017. № 2. С. 27–34.

3. Закон Польщі «Про вищу освіту» від 27 липня 2005 року. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. 2005. № 164. poz. 1365.

4. Polska Komisja Akredytacyjna. Офіційний сайт. URL: <https://www.pka.edu.pl> (дата звернення: 02.05.2025).

5. Marciniak Z. Poland as a global development partner: Education Reform. Washington: The World Bank, 2015. URL: <https://pubdocs.worldbank.org/en/389281435014171962/Education-EN.pdf> (дата звернення: 02.05.2025).

6. Bologna Process Implementation Report. The European Higher Education Area in 2015. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/european-higher-education-area-2015-bologna-process-implementation-report_en (дата звернення: 02.05.2025).

7. Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej. Офіційний сайт. URL: <https://psrp.org.pl> (дата звернення: 02.05.2025).

8. Reforma szkolnictwa wyższego: studenci okupują uczelnie. Dziennik Gazeta Prawna. URL: <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1072043,gowin-ustawa-2-0.html> (дата звернення: 02.05.2025).

9. Kwiek M. Reforma szkolnictwa wyższego w Polsce i jej wyzwania. Nauka i Szkolnictwo Wyższe. 2017. № 2(50). S. 10–33.

10. National Policies Platform – European Union. Офіційний сайт. URL: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu> (дата звернення: 02.05.2025).

11. Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP). Модель громадської вищої школи та система управління нею. Warszawa: KRASP, 2003. 87 s.

12. Конституція для науки – Закон 2.0: Польський досвід реформи вищої освіти. UkrPolNauka. URL: <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2018/11/15/польський-досвід-реформи-вищої-освіт> (дата звернення: 02.05.2025).

13. Global Voices. Офіційний сайт. URL: <https://globalvoices.org> (дата звернення: 02.05.2025).

14. Inside Higher Ed. Офіційний сайт. URL: <https://www.insidehighered.com> (дата звернення: 02.05.2025).

15. Eurydice Network. Офіційний сайт. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu> (дата звернення: 02.05.2025).

References:

1. Hryshchuk, Yu. (2016). *Adaptatsiia polskoho zakonodavstva pro vyshchu osvitu do vymoh Yevropeiskoho Soiuzu* [Adaptation of Polish Legislation on Higher Education to the Requirements of the European Union]. *Osvitohiia*, 5, 75–79 [in Ukrainian].

2. Holub, I. I. (2017). *Polskyi dosvid reformuvannia systemy vyshchoi osvity u konteksti yevropeiskoi intehtatsii* [Polish Experience of Higher Education Reform in the Context of European Integration]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 2, 27–34 [in Ukrainian].

3. *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym* [Law of Poland on Higher Education from July 27, 2005]. (2005). *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 164, poz. 1365 [in Polish].

4. *Polska Komisja Akredytacyjna* [Polish Accreditation Commission]. (n.d.). Retrieved from <https://www.pka.edu.pl> [in Polish].

5. Marciniak, Z. (2015). *Poland as a Global Development Partner: Education Reform*. Washington: The World Bank. Retrieved from <https://pubdocs.worldbank.org/en/389281435014171962/Education-EN.pdf>.

6. *Bologna Process Implementation Report. The European Higher Education Area in 2015.* (2015). Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved from https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/european-higher-education-area-2015-bologna-process-implementation-report_en.

7. *Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej* [Parliament of Students of the Republic of Poland]. (n.d.). Retrieved from <https://psrp.org.pl> [in Polish].

8. *Reforma szkolnictwa wyższego: studenci okupują uczelnie* [Higher Education Reform: Students Occupy Universities]. (2018). *Dziennik Gazeta Prawna*. Retrieved from <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1072043,gowin-ustawa-2-0.html> [in Polish].

9. Kwiek, M. (2017). *Reforma szkolnictwa wyższego w Polsce i jej wyzwania* [Higher Education Reform in Poland and Its Challenges]. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 2(50), 10–33 [in Polish].

10. *National Policies Platform – European Union*. (n.d.). Retrieved from <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu>.

11. *Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP)* [Conference of Rectors of Academic Schools in Poland]. (2003). *Model szkoły wyższej jako instytucji publicznej oraz systemu zarządzania nią* [Model of the Public University and its Governance System]. Warszawa: KRASP. 87 p. [in Polish].

12. *Konstytutsiia dlia nauky – polskyi dosvid reformy vyshchoi osvity* [Constitution for Science – Polish Experience of Higher Education Reform]. (2018). *UkrPolNauka*. Retrieved from <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2018/11/15/польський-досвід-реформи-вищої-освіт> [in Ukrainian].

13. *Global Voices*. (n.d.). Retrieved from <https://globalvoices.org>.

14. *Inside Higher Ed*. (n.d.). Retrieved from <https://www.insidehighered.com>.

15. *Eurydice Network*. (n.d.). Retrieved from <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu>.